

K. E. LØGSTRUP
2. september 1905–20. november 1981

K. E. LØGSTRUP

2. september 1905–20. november 1981

Som forsker og forfatter udviklede Løgstrup sig på ualmindelig måde, som dog ikke er helt uden sidestykke blandt humanistiske og teologiske forskere. Han var en langsom starter. Hans københavnske kollega, professor Hal Koch sagde engang om han, at han var encyclopædisk i sin uvidenhed. Det var ikke helt forkert. Løgstrup kunne forbløffe sine omgivelser ved en ganske åbenhjertig og oprigtig uvidenhed. Han havde hverken evner for eller interesse i en almen orientering. Man kan f.eks. dårligt forestille sig Løgstrup som boganmelder der anmelder de bøger, som nu kommer frem, hvadenten de interesserer ham eller ej. På den baggrund er det alligevel forbløffende, hvad han havde læst og sat sig ind i. Men i en vis forstand var det altid på egne præmisser han nærmede sig stoffet. Det skulle kunne sættes i relation til noget han ellers arbejdede med, ellers interesse-rede det ham ikke. Når det er sagt, må det samtidig tilføjes at hans videnskabelige kendemærker netop var åbenhed og metodisk fordomsfrihed, som satte ham i stand til at frugtbar gøre de forskellige temaer i sin egen filosofi.

Den langsomme start kan ses deraf at hans forfatterskab i mange år kun var ganske beskedent, mens det ved hans død formentligt er et af de mest omfangsrige nogen moderne filosof eller systematisk teolog har præsteret. To disputater om Løgstrups forfatterskab foreligger allerede og flere vil følge efter. Hver forsker synes at ville overgå sin forgænger med en udvidet bibliografi. Øjensynligt kan man stadig finde artikler og afhandlinger frem, som hidtil ikke har været almindeligt kendt, ligesom der forestår et meget stort arbejde med at sortere og vurdere det efterladte, utrykte materiale med henblik på posthum udgivelse. Særligt efter at Løgstrup gik på pension i 1975 tog forfatterskabet fart, og det var ikke kun offentliggørelse af allerede formulerede ting, men stadig stødte han frem i nye retninger og imod nye indsigter. Løgstrup blev teologisk kandidat i 1930 og foretog derpå en række studierejser, fortrinsvis til Tyskland. Dialektisk teologi, som han senere skulle vende sig imod, blev bestemmende for hans teologiske udvikling. Teologerne R. Bultmann og Fr. Gogarten samt filosofferne Martin Heidegger og især Hans Lipps blev hans inspirationskilder. Fra 1936–1943 var han sognepræst på Fyn og i 1943 disputerede han efter flere forsøg med afhandlingen *Den erkendelsesteoretiske konflikt mellem den transcendental filosofiske Idealisme og Teologien*. Han gør her op med nykantianismen og dens indflydelse på teologien. Transcendentalfilosofi bestemmer Løgstrup som en erkendeform, der tilskriver subjektet alle forudsætninger for at konstituere objektet; uden subjektet er der intet objekt. Den kristne skabelsestanke siger noget andet, nemlig at mennesket lever af, hvad det har fået givet udefra. I denne bog ligger in nuce store dele af det senere forfatterskab.

Tanken om at mennesket er sat ind i en virkelighed, som det ikke er herre over, og som det ikke kan beherske uden samtidig at nedbryde den, præsenteres for den store offentlighed med *Den etiske fordring* fra 1956. Mennesket bestemmer ikke,

hvad der er godt og ondt, men dette giver sig af vort forhold til hinanden. Det faktum at vi holder vor næstes liv i vor hånd, udløser etiske krav, ja en radikal etisk fordring. Dette er ikke en åbenbaringssandhed, men en indsigt, som kan vindes ud af viden om menneskers samvær med hinanden. Derfor må Løgstrup gøre op med dialektisk teologi, som vil lade Sandheden være det fremmede, det som kommer til mennesket som en åbenbaring, gennem en historisk person, Jesus. Nej, siger Løgstrup, i virkeligheden er Jesu forkyndelse ikke original, men det mest selvfølgelige af alt. Når vi både i teori og praksis mener noget andet, er det os som er sære.

Samtidig måtte Løgstrup gøre op med et positivistisk reduktivt videnskabsideal, som ikke anerkender, at der er fænomener, hvor den deskriptive beskrivelse ikke kan adskilles fra etiske krav. I en ægte livsforståelse hører forståelse og vurdering/fordring sammen. For at få dem frem må man i en række tilfælde gribe til den »fænomenologiske« metode, hvor man tyder og tolker fænomenerne i deres fylde og ikke blot reducerer dem til enkeltaspekter.

Den etiske fordring og efterfølgeren *Kunst og etik* blev eksempelløse succeser på det danske og tyske bogmarked, et forhold der vel bl.a. siger noget om den etiske underernæring i en positivistisk epoke.

Tanken om den etiske fordring reformuleres senere, særligt i bogen *Opgør med Kierkegaard* til »de suveræne livsytringer«, som et bedre udtryk for de ikke-menneskeskabte livsmuligheder: tillid, medfølelse, talens åbenhed, etc. Alle disse fænomener kommer mennesket i forkøbet. De er til så at sige bag ryggen på personen. Subjektet kan nok nedbryde dem i deres konkrete udtryk, men ikke skabe dem, og heller ikke tilintetgøre dem. Løgstrup slutter heraf at nihilismen er en urealistisk livsholdning. Før man nemlig skulle beslutte sig til at give afkald på alle værdier, er man fundamentalt i værdiernes vold: tilliden, kærligheden, åbenheden, etc. Disse temaer udfoldede Løgstrup efter sin afgang som professor i et stort anlagt værk om *Metafysik*, hvoraf bind I og IV nåede at udkomme. Det første bind er en analyse af sproget og alle dets tydningsmuligheder og -nødvendigheder. Hvordan det lægger os ordet i munden inden vi har bestemt, hvad vi vil sige. Bind IV handler bl.a. om sansningen, om tid og rum som forudsætningen for eksistensen. Løgstrup gjorde sig gældende på mange områder. Han overgår mange litteraturforskere i antal fortolkede skønlitterære værker. Kunsten var for ham den måske vigtigste erkendelseskilde og overalt brugte han udlægninger af kunstværker som belæg for sine tanker. Der var derfor intet mærkeligt i at han i 1961 blev indvalgt i Det Danske Akademi.

Han greb også ind i den politiske debat. Ikke mindst med *Norm og spontaneitet. Etik og politik mellem teknokrati og dilettantokrati*. Han formulerer her det, som i dag er det teoretiske grundlag for megen økologidebat.

Han diskuterer også kapitalisme kontra socialisme og bekender sig klart til det sidste.

Bogen kom i 1972, men havde dog intet at gøre med den da grasserende universitetsmarxisme, som Løgstrup hurtigt kom på kant med. For ham var der noget selvmodsigende ved selve begrebet »universitetspolitik«. På universitetet forskede man og i folketinget drev man politik. Hver ting til sin tid og på sit sted.

Politiseringen af universiteterne fik han bl.a. karakteriseret i nogle berømte kronikker i Politiken (1975) om »lovlig korruption«. Hos yngre lærere og studenter fandt han ofte en professionel uhæderlighed: »Indlade sig i diskussion med dem er omsonst. Man kan lige så godt gå til en falskmøntner for at få vekslet penge. Hvad man får igen – af falskmøntneren af penge, af pamperen af argumenter – er falsknerier. . . . Hos vore pampere er uvederhæftigheden en stedsevarende holdning, et offensivt kampmiddel i den gode sags tjeneste«.

Løgstrups vrede kunne gøre ham utroligt veltalende og uforskammet, hvor han normalt var tøvende, overvejende og tit ufærdig i sine formuleringer. »Sjælesjaker« (om motiv-mistænkende marxister), »administrationslystne studenter«, »mødehyæner« eller »mødedelirister« var ikke komplimenter for Løgstrup, der var forbløffende umistæksom og hadede administration i og uden for møder.

Som pædagog var han vel ikke noget særligt, hvis man skal måle ham med noget professionelt ideal. Men der foreligger fra talrige studentergenerationer samstemmende vidnesbyrd om, at hans undervisning har gjort meget stort indtryk. Løgstrup formåede det for en lærer ret sjældne at gå ind i en ægte dialog, hvor alle forudsætninger, også ens egne, står til diskussion. Ofte i en sådan grad at han i et enkelt svar eller spørgende undren kunne sælge egen forskning fra 30 år. Han fandt dog som regel sig selv igen. Men altid var sagen centrum, og han behandlede de studerende som ligeværdige partnere i en fælles søgen og eftertanke.

Løgstrup har mange elever, både på universitetet og ude i præstegårde og mange andre steder. Man siger at den bedste lærer er den, hvis elever forbliver – elever. Det er kun delvist rigtigt for Løgstrups vedkommende. Han lagde selv vægt på at der var folk, som tog tråden op. Ikke for at danne et parti eller lignende. I videnskabens verden kan man ikke missionere, mente han. Men Løgstrup var på den anden side overbevist om, at han havde noget aldeles centralt at sige ind i nutidens situation. Og at mange var enige med ham, tog han ikke unådigt op. Den almene anerkendelse tog til i de senere år og udmøntede sig i æresdoktorgrader fra Lunds og Marburgs Universiteter og ved tildeling af Henrik Steffens Prisen i 1979. Talrige opfordringer om gæsteforelæsninger strømmede ind og i emeritustiden tog Løgstrup imod mange af dem.

Til sidst må det fremhæves at Løgstrups indsats på sin vis ikke er et een-mands-værk. Det var ikke blevet det samme uden Rosemarie Løgstrups utrættelige støtte, som renskriver, oversætter til tysk og på mange andre måder, en ledsager i alle forhold. Hun stod bag sin mand, og han ville næppe have været så fremstående uden hende.

I vore emancipationstider skal man være varsom med at udtale sig om sligt, men siges kan det dog at Løgstrups er et eksempel på, at når man er to om et livsværk, så når man længere.

Jan Lindhardt